

สมุนไพรรักษาอายุ มนต์คาถารักษาจิตใจ

ดอกรัก พยัคศรี^๑

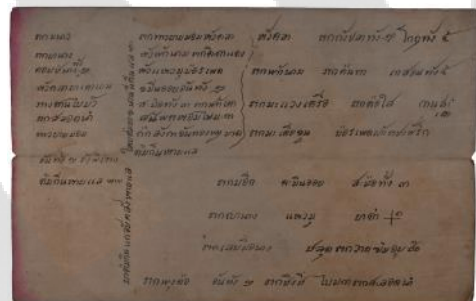
ก่อนที่จะมีการรักษาพยาบาลแบบตะวันตกเข้ามา คนไทยรักษาโรคด้วยสมุนไพรกันมานานแล้ว คนไทยรู้จักการใช้พืชมาประกอบเป็นยารักษาโรคโดยอาศัยสรรพคุณของพืชนั้นๆ ผู้ที่ประกอบยาสมุนไพรเราเรียกว่า “หมอยา” การนำสมุนไพรมาประกอบเป็นยารักษาโรคนั้นเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่ต้องร่ำต้องเรียนกันก่อนถึงจะทำได้ เพราะการใช้ยาสมุนไพรนั้นมีทั้งให้คุณและให้โทษ หากมีการใช้ยาที่เผลอกับโรคก็อาจทำให้เกิดผลเสียต่อร่างกายได้ ดังนั้นคนที่จะเป็น “หมอยา” ต้องมีทั้งความรู้เรื่องสมุนไพรและการใช้เป็นอย่างดี มีความเชี่ยวชาญในการประกอบยา การวินิจฉัยโรค และคุณสมบัติของหมอยาที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ “คุณธรรม”

ภาพสมุนไพร จาก <http://fic.ifrpd.ku.ac.th/>

แต่ไหนแต่ไรวัดคือศูนย์รวมจิตใจของชุมชน นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งความรู้ และเป็นแหล่งเรียนรู้สรรพวิทยาการต่างๆ ดังจะเห็นได้จากเอกสารโบราณภายในวัดที่บันทึกความรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่นไว้หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็น คัมภีร์ทางพุทธศาสนา วรรณกรรมคำสอน วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ตำราโหราศาสตร์ ตำราอักษรศาสตร์ หรือแม้กระทั่งตำราเวชศาสตร์ หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า “ตำรายา”

ตำรายา เป็นเอกสารโบราณที่บันทึกสูตรยาสมุนไพรแก้โรคต่างๆ โดยมักจะบันทึกว่า ยาแก้โรคนั้นๆ ต้องใช้สมุนไพรชนิดใดบ้าง ใช้ส่วนไหนของพืช เช่น ราก ใบ ดอก ผล หรือเมล็ด ต้องใช้ในปริมาณเท่าไรโดยระบุเป็นตัวเลข หรือถ้ายากระบุง สัตว์ส่วนเฉพาะของสมุนไพรก็จะใช้มาตรชั่ง ตวง วัดยาไทย ต้องใช้อะไร เป็นกระสายยาซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นของเหลว เช่น น้ำมะนาว ดิงู เหล้า เป็นต้น ส่วนการเข้ายาหรือการประกอบยานั้นเป็นเรื่องที่ต้องสอนกันปากต่อปากระหว่างอาจารย์กับลูกศิษย์ ไม่มีในบันทึกตำรายา อาจเป็นเพราะการประกอบตัวยามีรายละเอียดปลีกย่อยมากมายที่เน้นไปทางปฏิบัติ เช่น ข้อกำหนดต่างๆ ในการปฏิบัติตนระหว่างประกอบตัวยา การบริกรรมคาถา การเขียนยันต์กำกับ เป็นต้น

สมุดไทยชาวตำรายา วัดท่าพูด จ.นครปฐม

ในอดีตมีพระสงฆ์ที่ร่ำเรียนตำรายาจนชำฉ่อง และได้กลายเป็นหมอยารักษาชาวบ้านในชุมชน นอกจากจะเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในการรักษาโรคแล้วพระสงฆ์ยังมีคุณธรรมอีกด้วย ชาวบ้านจึงให้ความไว้วางใจ และความเคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่เป็นหมอยามาก ในยามที่บ้านเมืองปกติคนที่เจ็บไข้ได้ป่วยก็จะไปหาหมอยาเพื่อรักษาโรค แต่ในขณะที่บ้านเมืองเดือดร้อน เกิดวิกฤตการณ์ในสังคม พบภัยพิบัติต่างๆ สิ่งที่ต้องเยียวยาไปพร้อมๆ กับร่างกาย คือ “จิตใจ”

^๑ นักวิชาการ งานพัฒนาฐานข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันตก ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

ในช่วงที่ชุมชนวัดหนัง ฝั่งธนบุรีประสบกับภัยพิบัติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโรคระบาด น้ำท่วม โรคภัยที่มาทับน้ำท่วม วัดหนังเป็นศูนย์กลางในการบรรเทาทุกข์ของชาวบ้านในชุมชน ทั้งการรักษาโรคด้วยสมุนไพร และการสร้างขวัญกำลังใจ เมื่อครั้งที่ชุมชนวัดหนังต้องประสบกับโรคระบาดคือ อหิวาตกโรค ซึ่งในอดีตถือเป็นโรคที่เกี่ยวข้องกับทางเดินอาหารที่ร้ายแรงที่สุด พระสงฆ์ในวัดอย่าง **หลวงปู่ผล** หรือพระสุนทรศีลสมาจาร คุตตจิตโต เจ้าอาวาสองค์ที่เจ็ดของวัดหนัง ที่มีวิชาความรู้เรื่องตำรายา และเชี่ยวชาญการรักษาโรคด้วยสมุนไพรเป็นอย่างดี และต่อมาก็มีย **หลวงปู่ช้วน** ที่สืบทอดการรักษาโรคด้วยสมุนไพรมาจากหลวงปู่ผล

หลวงปู่ทั้งสองมีบทบาทอย่างมากในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรในชุมชนวัดหนัง ท่านจะมีตำรายาคู่กายและรู้จักพืชสมุนไพรที่จะนำมารักษาโรคได้เป็นอย่างดี เพราะการไปหาหมอ หายาที่โรงพยาบาลหรืออนามัยยังลำบากมากนัก การกินการอยู่ก็ลำบาก ของกินของใช้ต้องต้มน้ำเพื่อความสะอาด น้ำดื่มจากน้ำฝนก็กินไม่ได้ ต้องต้มให้สุกเสียก่อน สภาพจิตใจของคนในช่วงนั้นก็ย่ำแย่ หันมองไปทางไหนก็เห็นแต่คนเจ็บคนป่วย หลวงปู่ผลจึงจำเป็นต้องเยียวยาจิตใจคนเหล่านั้นด้วย อย่างการเขียนยันต์ที่ศักดิ์สิทธิ์ลงในกระดาษมวนยาเส้นแล้วแจกจ่ายให้ชาวบ้านนำไปกินเพื่อป้องกันอหิวาตกโรค หรือแม้กระทั่งการทำน้ำมันโดยการแช่หินลับมีดที่ลงอักขระศักดิ์สิทธิ์ไว้ในบาตรน้ำมันต์ แต่หินและน้ำมันนี้ก็ต้องผ่านการต้มฆ่าเชื้อก่อนแล้วจึงให้ชาวบ้านกิน การทำเช่นนี้เป็นการแก้ไขสถานการณ์ให้ชาวบ้านฟื้นฟูสภาพจิตใจให้เข้มแข็งต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บไม่ต้องตกอยู่ในภาวะแห่งความกลัวอีกต่อไป

ประวัติหลวงปู่ผล

พระสุนทรศีลสมาจาร คุตตจิตตเถร นามเดิม ผล นามฉายา คุตตจิตโต (ฉายาเดิมที่พระอุปัชฌาย์ ตั้งไว้ในวันอุปสมบทเป็น “คงคฺโส”) เจ้าคุณพระมหาโพธิวงศาจารย์ อินทโชตมหาเถร วัดอนงคาราม อดีตเจ้าคณะจังหวัดธนบุรี ปราบกษา ที่ประชุมในคราวพิจารณาคัดเลือก พระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ คณะสังฆมนตรี พากันหัวเราะเรื่องฉายา คงคฺโส ว่ามีความหมายไม่เหมาะสม ขอให้ผู้เขียนประวัติ ไปเรียนให้พระวิเชียรทวี (ฉัตร)ทราบ และให้เปลี่ยนฉายาเสียใหม่ ผู้เขียนกราบเรียนให้ทราบว่า หลวงพ่อ เจ้าคุณวิเชียรทวี อาพาธหนัก ขอให้พระเดชพระคุณ อดีตเจ้าคณะจังหวัดธนบุรีเปลี่ยนให้ ท่านจึงเขียน มาให้ หลวงพ่อเจ้าคุณสุนทรฯ คัดเลือกเอา ตามใจชอบเท่าที่ผู้เขียนจำได้มีอยู่ ๓ ชื่อ หลวงพ่อเลือกเอา คุตตจิตโต ท่านให้เหตุผลว่า ที่เลือกเอาชื่อฉายา เห็นว่าเกี่ยวกับ **การรักษาจิต** เพราะ หลวงพ่อสนใจเรื่องทำสมาธิจิต เป็นประจำอยู่แล้ว

ภาพหลวงปู่ผล จาก <http://www.dhammadjak.net>